

*ANGELO TAMBORRA, L'EUROPA CENTRO-ORIENTALE
NEI SECOLI XIX—XX, Casa editrice dr. Francesco Vallardi,
Milano 1973, sv. I—II, str. 40+420*

Profesor rimskog i peruđijskog sveučilišta Angelo Tamborra, poznat kod nas po svojoj velikoj studiji o Imbri Ignjatijeviću Tkalcu,¹ izdao je — prema općoj povijesti radenoj u redakciji Ernesta Pontierija — dva velika toma koji obrađuju noviju povijest srednjoistočne Evrope od 1800. do 1920. Na više od osam stotina stranica velikog formata, na kunstdruck-papiru sa stotinama fotografija u crno-bijeloj tehnici (točno: 629) i 162 slike, odnosno karte, u koloru »izvan teksta«, obradio je Tamborra onaj dio historije evropskog istoka koji ima i za nas veliku vrijednost: Nacionalni problemi i okviri nadnarodni, Francuska revolucija i Napoleonova vladavina, Prve narodne revolucije na Balkanu, Poljska nacija oko Bečkog kongresa do revolucije 1830—31, Utvrđivanje narodnih programa na Balkanu, Pogledi i problemi slavenske solidarnosti i kulturno-nacionalni preporod do 1848, »Proljeće« naroda 1848—1849, Otomansko carstvo za vrijeme reforme, Krize Orijenta, Pariski kongres, politika moći i nacionalni problemi srednjoistočne Evrope, Revolucionarni pokreti, narodna ujedinjenja i pretvaranje višenacionalnog carstva od Visle do Balkana — naslovi su pojedinih većih poglavlja, cjelina, koje nalazimo u prvom tomu. Unutar tih poglavlja nalazimo i manje cjeline koje, uz ostalo, obrađuju i našu tematiku kao što je: Srpska revolucija 1804. i njen razvitak, Narodni preporod kod Hrvata i Gajev ilirizam, Dinastičke promjene i formulacije nacionalnog programa u Srbiji (1837—1859), Bosansko-hergovačka buna i pobuna Crne Gore (1857—1869).

U drugom svesku, koji obrađuje drugu polovicu 19. stoljeća i početak ovoga, nalazimo tematiku: Krize Orijenta, ruski panslavizam, narodni polet i suprotnosti imperija na Balkanu, Narodni problemi i unutrašnje promjene od Visle do Dunava (1863—1914), Narodi, države i međunarodna pitanja na Balkanu do Berlinskog kongresa 1878, Rat od 1914. do 1918. i narodni problemi srednje Evrope, »Nova« Evropa. I u tome tomu, kao i u prvom, nalazimo zasebnu tematiku koja obrađuje naše narode, a to je: Habsburško carstvo i nacionalni problemi od 1867. do 1914, Srbija i Crna Gora od sredine 19. stoljeća do prvoga svjetskog rata, Bosanska kriza, savez i balkanski rat (1908—1914), Sarajevski atentat i razvitak sukoba, jugoslavenska nezavisnost i jadransko pitanje.

Koristeći se mnogobrojnom arhivskom građom i literaturom koju navodi na kraju drugog sveska, gdje nalazimo i vrlo preglednu kronologiju i abecedni registar imena i pojmova, dao je prof. Tamborra zaista vrijedan i indikativan prilog upoznavanju novije povijesti ovoga dijela Evrope. No kao što je to već učinila Ljerka Kuntić govoreći o Tamborrinoj knjizi o Tkalcu, možemo i ovdje reći da bi bilo zaista dobro da se autor više koristio našim arhivskim materijalom i bibliotekama, naročito onim u Zagrebu koje obiluju građom za tu materiju. Zasebno su poglavlje knjige njene karte u kojima nalazilo podosta diskusione materije, naročito one koja se odnosi na Istru i Dalmaciju. Jer kome je, na primjer, trebalo da se u kartama, koje daju sliku nacionalnog stanja u Istri, prikazuje cijela zapadna obala kao talijanska? Kome to danas koristi da se čitavi dalmatinski gradovi, kao što su to Zadar, Šibenik, Split, pa i cijeli otoci

¹ Usp. članak *Ljerke Kuntić* u *Historijskom zborniku*, 1966/67, 429—446.

kao što su Krk, Cres, Lošinj i Rab (tom I, str. 8) označuju etnografski talijanskima? Ili, neukusno slavljenje D'Annunzija slikom na brodu »Perzija« u Rijeci 1920. godine!? Samo raspirivanju nacionalnih suprotnosti i ničem drugom!

No, kako bilo, moramo odati priznanje profesoru Angelu Tamborri na ustrajnom dugogodišnjem trudu, čeprkanju po arhivskim materijalima, traženju i nalaženju dosad nepoznate materije, čitanju stotina i stotina knjiga i studija, razgovorima i diskusijama s nizom pojedinaca na nekoliko jezika da bi se najzad dobila ta povijest koja predstavlja zanimljivo povijesno djelo o ovom dijelu Evrope. Zbog svega toga, mislim da ne bi bilo zgreška da se bar neki njeni dijelovi, naročito oni koji se odnose na nas, prevedu i tako učine pristupačni našim ljudima. Podosta težak Tamborriin stil, duge rečenice i slično, mogli bi se tada učiniti lakšim.

Stanko Dvoržak